

مقایسه تحریم‌های اعمال شده علیه ایران و کره شمالی در شورای امنیت

دکتر مصطفی زهرانی*

زهرادولت‌خواه**

چکیده

در روابط بین‌الملل معاصر، تحریم‌ها ابزارهایی برای حل و فصل اختلافات و دستیابی به اهداف سیاسی خاص تلقی می‌شوند که غالباً انعکاسی از نارضایتی اعضای قدرتمند شورای امنیت از رفتار بین‌المللی و داخلی سایر اعضا می‌باشد. طی سال‌های اخیر، تحریم‌هایی علیه کره شمالی و ایران اعمال شده تا این کشورها را وادار به کنار گذاشتن برنامه‌های هسته‌ای خود کنند. اعمال و تشدید تحریم‌ها علیه کره شمالی و ایران با توجه به منافع اقتصادی و استراتژیک متفاوت اعضای دائم شورای امنیت در مناطق مختلف جهان به گونه‌ای تبعیض‌آمیز شکل گرفته است. همین امر موجب شده تا موضوع و هدف تحریم‌ها علیه کره شمالی و ایران هماهنگی و همخوانی نداشته و اعمال نفوذ و چانه‌زنی گسترده کشورهای چون چین و روسیه، نقش مهمی در میزان شدت تحریم‌های اعمال شده علیه این دو کشور داشته باشد. در این پژوهش سعی بر آن است تا با مطالعه مقایسه‌ای تحریم‌های اعمال شده علیه کره شمالی و ایران، میزان تأثیرگذاری کشورهای هم‌چون چین و روسیه بر نوع مقابله با ایران و کره شمالی در عرصه نظام بین‌الملل مورد ارزیابی قرار گیرد.

واژگان کلیدی

تحریم‌ها، سلاح‌های هسته‌ای، ایران، کره شمالی، چین، رژیم عدم اشاعه، روسیه

Email: mostafazahrani@yahoo.com

*. استادیار دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه

** کارشناس ارشد دیپلماسی و سازمان‌های بین‌المللی با گرایش صلح و امنیت بین‌الملل و حقوق بشر

Email: Zahra.dolatkhah@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۸۸/۱۰/۱۷

تاریخ ارسال: ۸۸/۰۹/۱۲

فصلنامه راهبرد / سال نوزدهم / شماره ۵۵ / تابستان ۱۳۸۹ / صص ۱۷۰-۱۳۹

مقدمه

با توجه به اهمیت روزافزون انتقال فناوری هسته‌ای، کشورهای غربی به‌ویژه آمریکا تلاش می‌کنند از ابزارهای مختلف نظیر اعمال تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی، سیاسی، دیپلماتیک و نظامی برای جلوگیری از دستیابی کشورهای نظیر ایران به این فناوری حساس استفاده کنند. این کشورها از ابتدای طرح موضوعات کره شمالی و ایران در صدد برآمدند تا با ایجاد یک اجماع جهانی به اهداف خود در خصوص دو کشور مذکور دست یابند. به همین دلیل با حمایت از طرح موضوع هسته‌ای ایران در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی از تصویب ۱۰ قطعنامه توسط شورای حکام از سپتامبر ۲۰۰۳ تا نوامبر ۲۰۰۹ و متعاقب آن ارجاع پرونده به شورای امنیت با تصویب ۵ قطعنامه توسط این شورا از ژوئیه ۲۰۰۶ تا سپتامبر ۲۰۰۸ حمایت کردند.

واکنش کشورهای غربی به فعالیت‌های هسته‌ای کره شمالی تا حدی متفاوت و منبعث از منافع حیاتی آنها در شبه جزیره کره بوده است، به‌گونه‌ای که این کشورها به‌رغم خروج پیونگ‌یانگ از ان.پی.تی و آزمایش هسته‌ای این کشور تنها با تصویب دو قطعنامه در سال ۲۰۰۶ و یک قطعنامه در

سال ۲۰۰۹ تلاش کردند تا این کشور را مجاب به بازگشت به معاهده ان.پی.تی، رعایت رژیم عدم اشاعه و عدم انجام آزمایش‌های موشکی و هسته‌ای کنند. مطالعه رویکرد غرب در قبال موضوع کره شمالی و ایران نشان می‌دهد منافع برخی کشورها از جمله چین و روسیه در میزان حمایت آنها از کره شمالی و ایران تأثیرگذار بوده‌است، تا جایی که به‌رغم نبود شواهد محکمی مبنی بر توسعه سلاح‌های هسته‌ای توسط ایران در گذشته و حال، همچنان فشارهای بین‌المللی بر این کشور برای تداوم و توسعه همکاری‌های فراتر از حد تعهدات و نیز چشم‌پوشی از حقوق مشروع خود ادامه دارد.

با وجود این، افزایش تحریم‌ها و فشارها حکایت از آن دارد که تاکنون حتی اعمال تحریم‌های اقتصادی و سیاسی جدی نیز نتوانسته است انتظارات شورای امنیت از ایران را برآورده سازد. ایران همواره مشروعیت قطعنامه‌های تحریم‌ها را به چالش کشیده و بر حقوق قانونی و مشروع خود برای دستیابی به انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای به دور از هرگونه تبعیضی تأکید می‌کند. بنابراین، تا زمانی که اثبات نشود ایران در گذشته و حال در صدد توسعه سلاح‌های هسته‌ای بوده است،

شورای امنیت در چارچوب فصل هفتم منشور ملل متحد از جمله ماده ۴۰، از طرف‌های درگیر می‌خواهد تا از طریق اتخاذ یا ترک برخی اقدامات مشخص، شرایط را برای حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات فراهم کنند که البته توسل به این ماده می‌تواند زمینه‌ساز ورود شورای امنیت به حیطه اعمال مجازات‌های سنگین‌تر سیاسی و اقتصادی در قالب مواد ۴۱ و ۴۲ منشور گردد. شورای امنیت در دوران جنگ سرد تنها در دو مورد اقدام به وضع تحریم‌هایی علیه دولت‌ها نمود که مورد نخست در سال ۱۹۶۶ علیه رودزیای جنوبی و دیگری در سال ۱۹۷۷ علیه رژیم آپارتاید در آفریقای جنوبی بود.

پس از پایان جنگ سرد، شورای امنیت در پی حمله عراق به کویت و آغاز جنگ اول خلیج فارس، تحریم‌های گسترده‌ای را علیه عراق تصویب کرد که به مدت ۱۲ سال ادامه داشت و آثار و پیامدهای فراوانی را برجای گذاشت؛ هرچند باید توجه داشت که عراق همچنان تحت تحریم قطعنامه‌های شورای امنیت قرار دارد. شورای امنیت پس از عراق، تحریم‌های متعددی را علیه کشورها، افراد و گروه‌ها اعمال نمود که از آن جمله می‌توان به لیبریا (۲۰۰۳)، جمهوری دموکراتیک کنگو (۲۰۰۴)، گروه‌های تروریستی و

این کشور کاملاً حق دارد از برنامه صلح‌آمیز انرژی هسته‌ای و نیز فعالیت‌های غیرنظامی هسته‌ای با کمک چرخه سوخت هسته‌ای خود بهره‌مند گردد. تنها اقدامی که جامعه جهانی می‌تواند برای اطمینان خاطر خود انجام دهد، این است که از ماهیت غیرنظامی فعالیت‌های هسته‌ای ایران از طرق قانونی و مشروع، یعنی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی آگاهی یابد و بر آن نظارت کند، اما نگرانی آنها نیز نباید تهران را نسبت به حقوق مشروع خود برای استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای محروم سازد.

۱- نقش تحریم‌ها در تغییر رفتار دولت‌ها

سازمان ملل متحد و در رأس آن شورای امنیت به عنوان یکی از ارکان مهم این سازمان که وظیفه تأمین صلح و امنیت بین‌المللی را برعهده دارد، در مواقعی که یک وضعیت را به عنوان تهدید صلح، نقض صلح یا اقدام تجاوزکارانه تشخیص دهد، قادر به اتخاذ تمهیداتی از جمله اعمال مجازات‌های متعدد اقتصادی و سیاسی علیه کشور یا کشورهای هدف خواهد بود تا با اعمال فشار مانع از تداوم سیاست‌ها و اقدامات کشور یا کشورهای هدف و نهایتاً کاهش ضریب توسل به زور و اقدام نظامی شود. در این رابطه،

بازیگران غیردولتی (۲۰۰۴)، ساحل عاج (۲۰۰۴)، سودان (۲۰۰۴)، مظنونان به قتل رفیق حریری (۲۰۰۵)، جمهوری دموکراتیک خلق کره (۲۰۰۶) و ایران (۲۰۰۶) اشاره کرد (ظریف و سجادی‌پور، ۱۳۸۷، صص ۵۶۲-۵۶۰).

تحریم‌ها معمولاً به دو شکل دوجانبه و چندجانبه (بین‌المللی) توسط دولت‌ها علیه کشورهای رقیب یا دشمن اعمال می‌شود تا از طریق آن دولت یا دولت‌های تحریم‌کننده به اهداف سیاسی خود دست یابند. در واقع هدف از اعمال تحریم‌ها به‌ویژه تحریم‌های چندجانبه در عرصه بین‌المللی این است که با انزوای داخلی و بین‌المللی کشور، دولت، افراد یا گروه هدف، زمینه تغییر رفتار نامناسب آنها فراهم آید. در حوزه داخلی، تحریم‌ها به جهت اعمال فشار بر اقشار مختلف جامعه و تحریک آنها می‌تواند زمینه‌ساز تغییر رفتار دولت مربوطه شود. در حوزه بین‌المللی نیز وضع تحریم‌ها می‌تواند انزوای سیاسی و اقتصادی دولت، افراد و گروه هدف را در پی داشته و مشروعیت بین‌المللی آنها را زیر سؤال برده و با چالش مواجه سازد. در حال حاضر، با توجه به مشکلات و چالش‌های پیش روی تحریم‌ها از دیرباز همچون نقض مکرر و گسترده تحریم‌ها از

سوی برخی کشورها با هدف تأمین اهداف استراتژیک؛ اعمال فشار مکرر بر اقشار مختلف و آسیب‌پذیر کشور هدف و گرایش هر چه بیشتر شورای امنیت سازمان ملل به وضع تحریم‌های بیشتر علیه کشورها موجب شده تا شورای امنیت بازنگری‌هایی را در این ابزار بین‌المللی اعمال نماید. تحریم‌های هوشمند و هدفمند نتیجه بازنگری شورای امنیت در موضوع تحریم‌هاست. تحریم‌های جدید به جهت اعمال فشار بر مقامات و تصمیم‌گیرندگان داخلی از طریق ممنوعیت سفر، مسدود کردن حساب‌های بانکی مقامات و تصمیم‌گیرندگان، تهدید به اعمال مجازات‌های بیشتر و همچنین ایجاد ضوابطی برای تعقیب کیفری تصمیم‌گیرندگان در چارچوب دادگاه‌های خاص و دیوان بین‌المللی کیفری آثار و پیامدهای تحریم‌های گذشته را ندارند، چرا که به صورت موردی و علیه تصمیم‌گیرندگان اصلی اعمال می‌شود. با وجود این، سخن گفتن در خصوص پیامدهای مثبت و منفی تحریم‌های جدید مستلزم گذشت زمان و آشکار شدن میزان کارایی و موفقیت آنها در دستیابی به اهداف تحریم‌هاست (ظریف و سجادی‌پور، ۱۳۸۷، صص ۵۶۵-۵۶۳).

۲- مقایسه محتوایی قطعه‌نامه‌های شورای امنیت علیه ایران و کره شمالی براساس موضوع تحریم‌ها

ارزیابی قطعه‌نامه‌های تحریمی شورای امنیت علیه ایران و کره شمالی حکایت از آن دارد که کره شمالی متعاقب انجام آزمایش موشکی و هسته‌ای تاکنون تنها ۳ قطعه‌نامه ۱۶۹۵، ۱۷۱۸ و ۱۸۷۴ از شورای امنیت دریافت نموده که در مقایسه با ۵ قطعه‌نامه ۱۶۹۶، ۱۷۳۷، ۱۷۴۷، ۱۸۰۳ و ۱۸۳۵ ایران که نخستین مورد آن در چارچوب ماده ۴۰ و ۴ مورد دیگر در چارچوب ماده ۴۱ منشور ملل متحد به تصویب رسیده‌اند، دارای شدت و حدت به مراتب کمتری است. قطعه‌نامه‌های شورای امنیت علیه این دو کشور در شرایطی به تصویب رسیده که ایران برخلاف کره شمالی نه تنها آزمایش هسته‌ای انجام نداده، بلکه بارها اعلام نموده که در پی دستیابی به انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای است.

مقایسه تحریم‌های اعمال شده علیه ایران و کره شمالی نیازمند آن است که هر یک از قطعه‌نامه‌های صادر شده بنا به موضوع تحریم یعنی هسته‌ای، موشکی و تسلیحات نظامی، سیاسی و نهایتاً مالی و اقتصادی بررسی شوند. به همین منظور در ادامه به

کره شمالی و ایران نیز از دیرباز یعنی به ترتیب از سال‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۷۹ در معرض تحریم‌های اقتصادی، فشار سیاسی و تهدید نظامی آمریکا بوده‌اند. نتیجه این تحریم‌ها، فشارها و تهدیدات آمریکا با توجه به موقعیت خاص هر یک از این دو کشور متفاوت بوده و در مواردی همچون ایران حتی مقاومت مردمی، خوداتکایی در برابر تحریم‌ها و خودیاری در برابر تهدیدات را نیز به دنبال داشته است. این مسئله نشان می‌دهد که ایران در مقایسه با کره شمالی و سایر کشورها عمدتاً با اتکای بر وحدت و انسجام داخلی و دیپلماسی فعال در عرصه منطقه‌ای و جهانی برای افزایش همکاری‌ها و پیشبرد سیاست‌های اصولی توانسته است بیش از هر کشور دیگری در برابر فشارها و تحریم‌های آمریکا مقاومت نماید. اگر چه نباید فراموش کرد که کره شمالی نیز تلاش‌های گسترده‌ای را در این راستا انجام داده و به میزان ظرفیت و حمایت‌های مردمی، داخلی و بین‌المللی خود نیز تاحدی موفق بوده است؛ مسئله‌ای که در ادامه با بررسی قطعه‌نامه‌های تحریمی شورای امنیت علیه هر دو کشور بیش از پیش آشکار خواهد شد (شفیعی، ۱۳۸۶، ص ۳).

بررسی مقایسه‌ای تحریم‌های اعمال شده علیه دو کشور در چارچوب هر یک از موارد یاد شده، پرداخته می‌شود.

۲-۱- هسته‌ای

قطعنامه ۱۶۹۶، نخستین قطعنامه‌ای است که توسط شورای امنیت در ۳۱ ژوئیه ۲۰۰۶ (۹ مرداد ۱۳۸۵) در چارچوب ماده ۴۰ منشور ملل متحد علیه برنامه‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران به تصویب رسید. شورا در این قطعنامه ضمن تأکید بر قطعنامه‌های پیشین شورای حکام آژانس و بیانیه ۲۹ مارس ۲۰۰۶ شورای امنیت، از ایران می‌خواهد در جهت اعتمادسازی نسبت به ماهیت صلح‌آمیز برنامه هسته‌ای خود و حل‌وفصل مسائل باقیمانده گام‌های بیشتری بردارد (UN Document: S/RES/1696).

شورا در این قطعنامه خواستار آن است که ایران کلیه فعالیت‌های مربوط به غنی‌سازی و بازفرآوری از جمله تحقیق و توسعه را تعلیق نماید تا توسط آژانس مورد راستی‌آزمایی قرار گیرد. ضمناً از کلیه کشورها درخواست می‌شود تا با آگاهی از اختیارات حقوقی ملی، قانونی و مطابق با حقوق بین‌الملل، از انتقال هرگونه اقلام، مواد، کالاها و فناوری‌هایی که می‌تواند با فعالیت‌های غنی‌سازی، بازفرآوری و

برنامه‌های موشکی بالستیک ایران در ارتباط باشد، جلوگیری کنند (معاونت پژوهش‌های روابط بین‌الملل، ۱۳۸۵).

دومین قطعنامه شورای امنیت علیه ایران در چارچوب ماده ۴۱ منشور ملل متحد، قطعنامه ۱۷۳۷ مورخ ۲۳ دسامبر ۲۰۰۶ (۲ دی ۱۳۸۵) است و در ماده یک آن به این مسئله اشاره می‌شود که ایران باید بدون تأخیر درخواست‌های شورای حکام مندرج در قطعنامه GOV/2006/14 شامل تعلیق فعالیت‌های مربوط به غنی‌سازی و بازفرآوری؛ تجدیدنظر در ساخت راکتور تحقیقات آب سنگین؛ تصویب فوری و اجرای کامل پروتکل الحاقی؛ عمل به مفاد پروتکل الحاقی قبل از تصویب آن؛ عمل به درخواست‌های آژانس که فراتر از پروتکل است؛ و نیز دسترسی به اشخاص و اسناد مربوط به خرید، اقلام دارای کاربرد دوگانه و برخی کارگاه‌های نظامی را اجابت نماید (UN Document: S/RES/1737).

ماده ۲ قطعنامه ۱۷۳۷ نیز از ایران می‌خواهد تا فوراً کلیه فعالیت‌های هسته‌ای مرتبط با غنی‌سازی و بازفرآوری، تحقیق و توسعه، کار بر روی پروژه‌های مربوط به آب سنگین، ساخت راکتور تحقیقاتی آب سنگین در اراک را به حالت تعلیق درآورد.

کمیته تحریم می‌توانند به فعالیت‌های مرتبط با غنی‌سازی، بازآوری و یا فعالیت‌های مربوط به آب سنگین یا موشک در ایران کمک کنند. (بند d ماده ۳)

قطعنامه ۱۷۳۷ در ماده ۶ خود خواستار آن است که کلیه کشورها با اتخاذ اقدامات لازم از ارائه هرگونه کمک فنی یا آموزشی، مالی، سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری یا سایر خدمات، انتقال منابع مالی مرتبط با عرضه، فروش، انتقال، تولید یا استفاده از اقلام، مواد، تجهیزات، کالاها و فناوری‌های منع شده طبق دو سند فوق‌الذکر ممانعت به عمل آورند.

ماده ۷ قطعنامه ۱۷۳۷، صادرات و واردات اقلامی را که پیشتر در قالب دو سند S/2006/814 و S/2006/815 اشاره شده‌اند ممنوع می‌سازد.

ماده ۹ قطعنامه ۱۷۳۷ اظهار می‌دارد چنانچه کمیته براساس وظیفه بررسی مورد به مورد درخواست فروش، عرضه و انتقال اقلام ممنوعه به ایران، تشخیص دهد که عرضه، فروش، انتقال یا ارائه اقلام مقرر در مواد ۳، ۴ و ۶ این قطعنامه به پیشبرد فعالیت‌های حساس هسته‌ای یا برنامه موشکی ایران کمکی نخواهد کرد، به‌ویژه زمانی که این اقلام یا کمک‌ها برای اهداف غذایی، کشاورزی، دارویی یا اهداف

در ماده ۳ قطعنامه ۱۷۳۷ تصمیم گرفته می‌شود کلیه کشورها اقدامات لازم را در راستای ممنوعیت فروش یا انتقال مستقیم یا غیرمستقیم کلیه اقلام، مواد، تجهیزات کالا و فناوری‌هایی به کار گیرند که به فعالیت‌های مربوط به غنی‌سازی و بازآوری؛ فعالیت‌های مرتبط با آب سنگین و برنامه موشکی در ایران کمک می‌کند (گروه خلع سلاح معاونت پژوهش‌های روابط بین‌الملل، ۱۳۸۵)، یعنی:

- اقلام مندرج در ۷۰ صفحه نخست سند S/2006/814 به استثنای عرضه، فروش یا انتقال تجهیزات تحت پوشش بخش B.1 که به راکتور آب سبک مربوط می‌شود (بند b-i ماده ۳)؛

- اورانیوم با غلظت پایین تحت پوشش بخش A.1.2 مشروط بر آنکه در دستگاه سوخت هسته‌ای برای راکتور آب سبک مونتاژ شده باشد (بند b-ii ماده ۳)؛

- اقلام تعیین شده در سند S/2006/815 به استثنای عرضه، فروش یا انتقال اقلام طبقه‌بندی شده ذیل 19.A.3 که نوعی هواپیمای بدون سرنشین است (بند c ماده ۳)؛

- سایر اقلام، مواد، تجهیزات و فناوری‌هایی که به تشخیص شورای امنیت یا

بشردوستانه باشد، کمیته ذیل دو شرط مهم می‌تواند مجوز عرضه و فروش اقلام فوق به ایران را صادر نماید. یکی از این دو شرط شامل قراردادهای مربوط به تحویل این اقلام و کمک‌هاست که باید تضمین‌های مناسبی در مورد استفاده کننده نهایی آن اقلام و کمک‌ها وجود داشته باشد. شرط دیگر، تعهد ایران به عدم به‌کارگیری این اقلام و کمک‌ها در فعالیت‌های حساس هسته‌ای یا برنامه موشکی می‌باشد.

در مقابل تحریم‌های هسته‌ای اعمال شده علیه ایران، شورای امنیت در شرایطی قطعنامه ۱۶۹۵ مورخ ۱۵ ژوئیه ۲۰۰۶ (۲۴ تیر ۱۳۸۵) علیه کره شمالی را صادر کرد که کره شمالی پیش از انجام آزمایش هسته‌ای خود، ۷ موشک کوتاه‌برد، میان‌برد و دوربرد در ۵ ژوئیه ۲۰۰۶ (۱۴ تیر ۱۳۸۵) به سمت دریای ژاپن پرتاب کرد. پیونگیانگ این اقدام را همزمان با تهدیدهای آمریکا برای اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه بانک‌های طرف معامله با این کشور در سپتامبر ۲۰۰۵ انجام داد و در نهایت تصمیم به خروج از مذاکرات شش‌جانبه گرفت. به همین دلیل ماده ۶ این قطعنامه قویاً از کره شمالی می‌خواهد تا فوراً و بدون پیش‌شرط به گفتگوهای شش‌جانبه بازگردد و در مسیر اجرای فوری بیانیه

مشترک ۱۹ سپتامبر ۲۰۰۵ به‌ویژه ممنوعیت کلیه سلاح‌های هسته‌ای و برنامه‌های هسته‌ای موجود اقدام کند و به‌زودی به معاهده عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی بازگردد (UN Document: S/RES/1695).

کره شمالی به دنبال پرتاب چندین موشک در ۵ ژوئیه و تصویب قطعنامه ۱۶۹۵ توسط شورای امنیت با اشاره به خطر جنگ هسته‌ای از سوی آمریکا، نهایتاً در ۹ اکتبر ۲۰۰۶ (۱۷ مهر ۱۳۸۵) آزمایش هسته‌ای خود را انجام داد. متعاقب این امر، آمریکا پیش‌نویس قطعنامه‌ای را علیه کره شمالی تهیه کرد و شورای امنیت سازمان ملل نیز در واکنش به آزمایش هسته‌ای این کشور، قطعنامه ۱۷۱۸ مورخ ۱۴ اکتبر ۲۰۰۶ (۲۲ مهر ۱۳۸۵) را در قالب ماده ۴۱ منشور ملل متحد به اتفاق آرا تصویب نمود. براساس ماده ۶ قطعنامه ۱۷۱۸، کره شمالی باید کلیه سلاح‌های هسته‌ای و برنامه‌های هسته‌ای موجود را به شکلی کامل، قابل راستی‌آزمایی و بازگشت‌ناپذیر ممنوع ساخته و به‌طور جدی مطابق با تعهدات عملی اعضا در چارچوب معاهده عدم اشاعه و قرارداد پادمان آژانس اقدام نماید و در عین حال باید تمهیدات شفاف‌ساز از جمله دستیابی به

افراد، اسناد، تجهیزات و تأسیسات مورد نیاز و ضروری از دیدگاه آژانس را فراهم کند (Congressional Research Service, 2009). UN Document: (S/RES/1718).

۲-۲- موشکی و تسلیحات نظامی

سومین قطعنامه شورای امنیت علیه ایران در ۲۴ مارس ۲۰۰۷ (۴ فروردین ۱۳۸۶) بر مبنای ماده ۴۱ فصل هفتم منشور ملل متحد تصویب شد. براساس تصمیم شورای امنیت در ماده ۵ قطعنامه، ایران نباید به طور مستقیم یا غیرمستقیم از کشور، اتباع، کشتی‌ها یا هواپیماهای تحت پرچم خود برای فروش، تأمین یا انتقال تسلیحات یا اقلام مربوط به آن استفاده نماید. در عین حال، کلیه کشورها موظفاند خرید چنین اقلامی را از ایران توسط اتباع یا با استفاده از کشتی‌ها و هواپیماهای تحت پرچم خود ممنوع سازند، حال منشأ آنها خاک ایران باشد یا نباشد، تفاوتی ندارد (UN Document: S/RES/1747).

ماده ۶ همین قطعنامه از کشورها می‌خواهد تا نسبت به عرضه، فروش یا انتقال مستقیم یا غیرمستقیم هرگونه ماشین‌آلات زرهی جنگی، سیستم‌های توپخانه با کالیبر بالا، هواپیماهای جنگنده، هلیکوپترهای تهاجمی، رزم‌ناوها، موشک یا سیستم‌های موشکی - همان‌گونه که در سند سازمان ملل

ماده ۷ این قطعنامه از کره شمالی می‌خواهد کلیه سلاح‌های کشتار جمعی و برنامه موشک بالستیک خود را به شکلی کامل، قابل راستی‌آزمایی و بازگشت‌ناپذیر ممنوع سازد.

سومین قطعنامه علیه کره شمالی در حالی صادر شد که این کشور در ۲۵ مه ۲۰۰۹ (۴ خرداد ۱۳۸۸) آزمایش انفجاری زیرزمینی دیگری انجام داد که در واکنش به آن، شورای امنیت قطعنامه ۱۸۷۴ را به‌عنوان سومین قطعنامه در ۱۲ ژوئن ۲۰۰۹ به اتفاق آرا تصویب کرد. قطعنامه در ماده ۸ خود از کره شمالی می‌خواهد که این کشور کلیه سلاح‌های هسته‌ای و برنامه هسته‌ای موجود را به شکلی کامل، قابل راستی‌آزمایی و بازگشت‌ناپذیر ممنوع ساخته و هر چه سریع‌تر کلیه فعالیت‌های مرتبط را متوقف نماید و به‌طور جدی هماهنگ با تعهدات عملی اعضا در چارچوب ان. پی. تی و قرارداد پادمان آژانس اقدام نموده و در عین حال باید تمهیدات شفاف‌ساز فراتر از تعهداتی همچون دسترسی به افراد، اسناد، تجهیزات و

پیرامون ثبت سلاح‌های متعارف مشخص شده - به ایران و نیز ارائه هرگونه کمک یا آموزش فنی، کمک مالی، سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری یا سایر خدمات و انتقال منابع مالی یا خدمات مرتبط با عرضه، فروش، انتقال، ساخت یا استفاده از چنین اقلامی جهت جلوگیری از انباشت بی‌ثبات کننده تسلیحات از کشور خود یا توسط اتباعشان و یا با استفاده از کشتی یا هواپیمای تحت پرچم خود حفاظت کنند و خویش‌تنداری نشان دهند.

چهارمین قطعنامه شورا علیه ایران، قطعنامه ۱۸۰۳ مورخ ۳ مارس ۲۰۰۸ (۱۳ اسفند ۱۳۸۶) است که همچون قطعنامه‌های پیشین در قالب ماده ۴۱ منشور ملل متحد به تصویب رسید. ماده ۸ قطعنامه ۱۸۰۳ کلیه کشورها را موظف به اتخاذ تدابیری می‌کند تا به واسطه آن از عرضه، فروش یا انتقال مستقیم یا غیرمستقیم مواردی که در ادامه به آنها اشاره خواهد شد، از طریق کشورشان یا توسط اتباعشان یا با استفاده از کشتی‌ها یا هواپیماهای تحت پرچم آنها یا برای استفاده در ایران یا به نفع ایران، حال منشأ آنها خاک ایران باشد یا نباشد، جلوگیری کنند (UN Document: S/RES/1803)، این موارد شامل:

• کلیه اقلام، مواد، تجهیزات، کالاها و فناوری‌های مطرح شده در بخش دوم INF/CIRC/254/Rev.7 از سند S/2006/814 به استثنای عرضه، فروش یا انتقال اقلام، مواد، تجهیزات، کالاها و فناوری‌های مشخص شده در بخش‌های یک و دو ضمیمه آن سند و بخش‌های ۳ و ۶، همان‌طور که پیشتر به کمیته اطلاع داده شده و مطابق با مطالبات پاراگراف ۵ قطعنامه ۱۷۳۷، فقط زمانی که برای استفاده در راکتور آب سبک باشد و در جایی که چنین عرضه، فروش یا انتقال برای همکاری فنی ارائه شده به ایران توسط آژانس یا تحت حمایت آن، همان‌طور که در پاراگراف ۱۶ قطعنامه ۱۷۳۷ نیز فراهم شده، ضروری باشد؛

• کلیه مواد، تجهیزات، کالاها و فناوری‌های تعیین شده در A.3. 19 گروه دوم از سند S/2006/815؛
تحریم‌های موشکی و تسلیحات نظامی شورای امنیت علیه کره شمالی برای نخستین بار در مواد ۲، ۴، ۵ و ۸ قطعنامه ۱۶۹۵ اعمال گردیدند (UN Document: S/RES/1718). ماده ۲ قطعنامه ۱۶۹۵ اشاره می‌شود و این ماده کره شمالی را موظف می‌کند تا کلیه فعالیت‌های مرتبط با برنامه موشک بالستیک خود را به حالت تعلیق

حال منشأ آنها خاک کشورشان باشد یا نباشد، جلوگیری کنند (بند a ماده ۸)، تسلیحاتی همچون:

- هر تانک جنگی، ماشین آلات زرهی جنگی، سیستم‌های توپخانه با کالیبر بالا، هواپیماهای جنگنده، هلیکوپترهای تهاجمی، رزم‌ناوها، موشک یا سیستم‌های موشکی - همان‌گونه که در سند سازمان ملل پیرامون ثبت سلاح‌های متعارف مشخص شده - یا حتی موارد تعیین شده توسط شورای امنیت یا کمیته (بند i ماده ۸)؛

- کلیه اقلام، مواد، تجهیزات، کالاها و فناوری‌های مطرح شده در فهرست اسناد S/2006/814 و S/2006/815، مگر اینکه کمیته طی ۱۴ روز از زمان تصویب این قطعنامه، مواردی را جهت لحاظ شدن در فهرست سند S/2006/816 و نیز سایر اقلام، مواد، تجهیزات، کالاها و فناوری مشخص شده توسط شورای امنیت یا کمیته که می‌تواند به برنامه‌های مرتبط با سلاح‌های هسته‌ای، موشکی یا سایر سلاح‌های کشتار جمعی کمک کند، اصلاح یا تکمیل نماید (بند ii ماده ۸)؛

- کالاهای لوکس (بند iii ماده ۸)؛
- کره شمالی باید صادرات کلیه اقلام مندرج در پاراگراف‌های (a)، (i)، (a) و (ii) را

درآورد و در همین چارچوب به تعهدات پیشین خود در مورد توقف پرتاب موشک مجدداً پایبند باشد.

ماده ۴ از این قطعنامه نیز کلیه کشورها را موظف می‌کند مطابق با اختیارات حقوقی و قانونگذاری ملی خود و نیز هماهنگ با حقوق بین‌الملل نسبت به تولید موشک‌ها یا موارد مرتبط با موشک، مواد، کالاها و فناوری‌هایی از کره شمالی هوشیار باشند و از انتقال هرگونه منابع مالی در ارتباط با موشک‌های کره شمالی یا برنامه‌های سلاح‌های کشتار جمعی جلوگیری به عمل آورند.

ماده ۵ قطعنامه ۱۷۱۸ در همین ارتباط خواستار آن است که کره شمالی کلیه فعالیت‌های مرتبط با برنامه موشک‌های بالستیک خود را به حالت تعلیق درآورده و در همین چارچوب مجدداً به تعهدات پیشین خود در مورد توقف پرتاب موشک پایبند باشد.

براساس ماده ۸ قطعنامه ۱۷۱۸ تصمیم گرفته می‌شود که:

• کلیه کشورها از عرضه مستقیم یا غیرمستقیم، فروش یا انتقال تسلیحات از طریق کشور یا اتباعشان یا با استفاده از کشتی‌ها یا هواپیماهای تحت پرچم خود،

که بیشتر بدان‌ها اشاره شد، متوقف ساخته و کلیه دولت‌های عضو باید از تهیه چنین اقلامی از کره شمالی توسط کشور یا اتباعشان یا با استفاده از هواپیماها یا کشتی‌های تحت پرچم خود، حال منشأ آنها خاک کشورشان باشد یا نباشد، جلوگیری کنند (بند b ماده ۸)؛

- کلیه دولت‌های عضو باید از هرگونه انتقال اقلام به کره شمالی توسط اتباعشان یا از کشورشان یا از کره شمالی توسط اتباع یا کشورشان، در مورد آموزش فنی، ارائه توصیه، امور خدماتی یا کمک‌های مرتبط با تهیه و تدارک، تولید، حفظ یا استفاده از موارد مندرج در پاراگراف‌های (a)، (i)، (a) و (ii) بالا جلوگیری کنند (بند c ماده ۸)؛

- به منظور پایبندی به تعهدات مندرج در این پاراگراف و نیز جلوگیری از قاچاق غیرقانونی سلاح‌های هسته‌ای، شیمیایی یا بیولوژیکی، ابزارهای انتقال آنها و مواد مرتبط، دولت‌های عضو موظف‌اند مطابق با اختیارات ملی و قانونی خود و هماهنگ با حقوق بین‌الملل، اقدام همکاری‌جویانه‌ای از طریق بازرسی کشتی‌ها از/ به مقصد کره شمالی را در صورت ضرورت خواستار شوند (بند f ماده ۸)؛

علاوه بر قطعنامه ۱۷۱۸، مواد ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۷ قطعنامه ۱۸۷۴ نیز به موارد تحریم موشکی و تسلیحات نظامی علیه کره شمالی اشاره می‌کند (UN Document: S/RES/1874).

ماده ۹ قطعنامه ۱۸۷۴ نیز خواستار آن است که تمهیدات مندرج در پاراگراف ۸ قطعنامه ۱۷۱۸ (۲۰۰۶) باید در مورد کلیه تسلیحات و مواد مرتبط و نیز معاملات مالی، آموزش فنی، ارائه توصیه، خدمات یا کمک مرتبط با تهیه و تدارک، تولید، حفظ یا استفاده از چنین تسلیحات یا موادی قابل اجرا و عملی باشد.

در ماده ۱۰ این قطعنامه تصمیم‌گیری می‌شود که تمهیدات مندرج در پاراگراف (a) ۸ قطعنامه ۱۷۱۸ (۲۰۰۶) باید بر کلیه تسلیحات و مواد مرتبط و نیز معاملات مالی، آموزش فنی، ارائه توصیه، خدمات یا کمک مرتبط با تهیه و تدارک، تولید، حفظ یا استفاده از چنین تسلیحاتی به استثنای تسلیحات سبک و کوچک و مواد مرتبط با آنها اعمال و اجرا گردد و کلیه دولت‌ها موظف می‌شوند نسبت به عرضه مستقیم یا غیرمستقیم، فروش یا انتقال تسلیحات سبک و کوچک به کره شمالی هوشیار بوده و دیگر اینکه تصمیمی اتخاذ شود مبنی بر اینکه

یا ۱۰ این قطعنامه با هدف تضمین اجرای جدی شروط فوق باشد.

ماده ۱۳ قطعنامه سوم کره شمالی از کلیه دولت‌های عضو می‌خواهد با بازرسان مطابق پاراگراف ۱۱ و ۱۲ همکاری کنند و در صورت عدم رضایت دولت تحت پرچم با بازرسی در دریاهای آزاد، دولت تحت پرچم باید مبادرت به هدایت کشتی به یک بندر در نقطه‌ای نزدیک جهت انجام بازرسی مورد نیاز با اختیارات ملی مطابق پاراگراف ۱۱ نماید.

در ماده ۱۴ این قطعنامه کلیه کشورها موظف می‌شوند تا اقلام قابل عرضه، فروش، انتقال یا صادرات آنچه در پاراگراف ۸(a)، ۸(b) یا ۸(c) قطعنامه ۱۷۱۸ (۲۰۰۶) یا پاراگراف ۹ یا ۱۰ این قطعنامه ممنوع گردیده را توقیف نمایند، اقلامی که در چارچوب پاراگراف‌های ۱۱، ۱۲ یا ۱۳ این قطعنامه برای انجام بازرسی مشخص شده‌اند و اینکه اقدامات فوق با تعهدات آنها در قالب قطعنامه‌های شورای امنیت شامل قطعنامه ۱۵۴۰ (۲۰۰۴) و نیز تعهدات اعضای ان.پی.تی، کنوانسیون منع توسعه، تولید، انباشت (ذخیره‌سازی) و استفاده از سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها مورخ ۲۹ آوریل ۱۹۹۷؛ و کنوانسیون منع توسعه، تولید و ذخیره‌سازی مواد میکروبی و سلاح‌های سمی

دولت‌ها باید کمیته را حداقل ۵ روز پیش از فروش، عرضه یا انتقال تسلیحات سبک و کوچک به کره شمالی مطلع سازند.

در ماده ۱۱ از این قطعنامه کلیه دولت‌ها موظف می‌شوند مطابق اختیارات و قانونگذاری ملی خود و هماهنگ با حقوق بین‌الملل از کلیه کشتی‌ها به/ از مقصد کره شمالی در کشورشان شامل بنادر و فرودگاه‌ها در صورت وجود نگرانی‌هایی در نتیجه دریافت اطلاعات بازرسی کنند، منوط به اینکه اطلاعات دریافتی حاوی دلایل منطقی به منظور پذیرش این امر باشد که کشتی قصد عرضه، فروش، انتقال یا صادرات موارد ممنوعه مندرج در پاراگراف ۸(a)، ۸(b) و ۸(c) قطعنامه ۱۷۱۸ یا پاراگراف ۹ یا ۱۰ این قطعنامه را با هدف تضمین اجرای جدی همان شروط داشته است.

مطابق ماده ۱۲ قطعنامه ۱۸۷۴ دولت‌های عضو موظف‌اند از کشتی‌ها، با رضایت دولت تحت پرچم، در دریاهای آزاد بازرسی کنند، مشروط بر آنکه اطلاعات دریافتی آنها حاوی دلایل منطقی برای پذیرش این مطلب باشد که کشتی حامل موادی برای عرضه، فروش، انتقال یا صادرات مواد ممنوعه طبق پاراگراف ۸(a)، ۸(b) یا ۸(c) قطعنامه ۱۷۱۸ (۲۰۰۶) یا پاراگراف ۹

و انهدام آنها مورخ ۱۰ آوریل ۱۹۷۲ در تناقض نبوده و لذا کلیه کشورها موظف به انجام همکاری‌ها و تلاش‌هایی در این راستا می‌باشند.

مطابق ماده ۱۷ قطعنامه ۱۸۷۴ کلیه دولت‌ها باید از ایجاد شرایطی توسط اتباع کشورشان یا/از کشورشان برای خدمات مرتبط با پناهگاه زیرزمینی (زاغه مهمات) نظیر تهیه سوخت یا عرضه یا سایر خدمات کشتی‌ها به کشتی‌های کره شمالی در صورت دریافت اطلاعاتی مبنی بر وجود دلایل منطقی جهت پذیرش این مطلب که حمل‌ونقل اقلام عرضه شده، فروش، انتقال یا صادرات در چارچوب پاراگراف ۸(a)، ۸(b) یا ۸(c) قطعنامه ۱۷۱۸ (۲۰۰۶) یا پاراگراف ۹ یا ۱۰ این قطعنامه ممنوع اعلام شده، جلوگیری نمایند، مگر اینکه ارائه این خدمات بنا به اهداف بشردوستانه ضروری باشد یا فعالیت‌های قانونی اقتصادی تا زمان ضرورت بازرسی یا توقیف کشتی‌ها از مفاد مندرج در این پاراگراف متأثر نگردند.

سومین قطعنامه شورای امنیت علیه کره شمالی (قطعنامه ۱۸۷۴) که به دنبال آزمایش هسته‌ای این کشور به تصویب رسید، در مقایسه با پیش‌نویس اولیه آن که توسط آمریکا تهیه شده بود، تاحدی در نتیجه

اعمال فشار چین و روسیه به عنوان دو کشور از پنج کشور دارای حق وتو در شورای امنیت در چند بخش اصلی تضعیف شد. چین در این قطعنامه بر استفاده از کلمه "درخواست" از کشورها به جای "الزام" آنها در خصوص بازرسی از محموله‌های حمل‌شده به مقصد کره شمالی یا از مبدأ کره شمالی تأکید کرده و در عین حال بر عدم استفاده صریح از نیروی نظامی در قطعنامه اصرار ورزیده است. تحریم‌های شدید اعمال‌شده در مورد تجارت تجهیزات نظامی نیز تا مرز ممانعت از فروش سلاح‌های سنگین همچون موشک‌ها و تانک کاهش یافته است.

این امر نشان می‌دهد با وجود عضویت ایران در معاهده ان. پی. تی، صلح‌آمیز بودن اهداف هسته‌ای این کشور و نیز انجام همکاری‌های داوطلبانه با آژانس برای انجام راستی‌آزمایی و بازرسی‌های، شورای امنیت قطعنامه‌های به مراتب بیشتر از حیث کمیت و سنگین‌تر از نظر کیفیت علیه ایران صادر کرده، حال آنکه در مقابل کره شمالی با اعلام خروج از معاهده ان. پی. تی، به‌رغم عدم پذیرش آژانس و انجام آزمایش‌های موشکی و هسته‌ای با قطعنامه‌های کمتر و نرم‌تری روبه‌رو شده است. بررسی مقایسه‌ای بخش‌هایی از قطعنامه‌های صادره علیه دو

شده‌اند، به کشور یا از کشورشان مطلع سازند.

ماده ۱۱ و بخشی از ماده ۱۰ قطعنامه ۱۷۳۷ به استثنائی بر آنچه پیشتر در مورد ماده ۱۰ ذکر شده، اشاره می‌کند. این استثنا شامل سفرهای بشردوستانه و مأموریت‌های سیاسی افرادی است که پیشتر اسامی آنها در فهرست ضمیمه قطعنامه آمده و اینکه سفر آنها در راستای گفتگوهای هسته‌ای و نه در مورد نیروگاه بوشهر یا سفر به وین صورت می‌پذیرد. بنابراین، این امر مشمول گزارش‌دهی کشورها به کمیته تحریم ایران و به‌کارگیری هوشیاری لازم در ورود یا عبور افراد نامبرده نمی‌شود.

مطابق ماده ۲ قطعنامه ۱۷۴۷، دولت‌ها موظفانند نسبت به ورود یا عبور افرادی که در فعالیت‌های حساس هسته‌ای به لحاظ اشاعه یا برنامه موشکی دخیل هستند یا به‌طور مستقیم در ارتباط با این‌گونه فعالیت‌ها می‌باشند و یا اینکه از چنین فعالیت‌هایی حمایت می‌کنند، به کشور یا از کشورشان حفاظت به‌عمل آورده و خویشتن‌داری نشان دهند و در صورت وقوع چنین وقایعی کمیته را نسبت به ورود یا عبور این افراد مطلع سازند، به استثنای موارد مندرج در بندهای (i)، (ii)، (I)، (b) ۳ قطعنامه

کشور حکایت از آن دارد که کره شمالی صلح و امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی را با انجام آزمایش‌های موشکی و هسته‌ای به خطر انداخته، اما به دلیل تأثیرگذاری مواضع استراتژیک کشورهای ذینفع در موضوع هسته‌ای کره شمالی همچون چین و روسیه، برخورد با این کشور از کمترین شدت لازم برخوردار بوده است.

۲-۳- سیاسی

در مواد ۱۰ و ۱۱ قطعنامه ۱۷۳۷ تحریم‌های سیاسی علیه ایران اعمال شده است (گروه خلع سلاح معاونت پژوهش‌های روابط بین‌الملل، ۱۳۸۵).

در ماده ۱۰ قطعنامه ۱۷۳۷، کشورها موظف می‌شوند نسبت به ورود یا عبور افرادی به کشور یا از کشورشان که در فعالیت‌های حساس هسته‌ای به لحاظ اشاعه یا برنامه موشکی دخالت داشته یا مستقیماً در ارتباط با این فعالیت‌ها بوده‌اند و یا اینکه از این دسته برنامه‌ها حمایت کرده‌اند، هوشیاری داشته باشند. براساس این ماده از قطعنامه، کلیه کشورها باید کمیته را از ورود یا عبور افرادی که اسامی آنها در فهرست ضمیمه قطعنامه ذکر شده یا حتی سایر افرادی که توسط شورای امنیت یا کمیته به‌عنوان افراد دخیل در فعالیت‌ها شناخته

۱۷۳۷ که به قطعنامه ۱۷۴۷ نیز تسری می‌یابد (UN Document: S/RES/1747).

مواد ۳، ۵، ۷ و ۱۱ قطعنامه ۱۸۰۳ نیز حاوی تحریم‌هایی است که در مقایسه با تحریم‌های اعمال شده در قطعنامه‌های پیشین تشدید شده است (قهرمانپور، ۱۳۸۶).

ماده ۳ قطعنامه ۱۸۰۳ کشورها را موظف می‌کند در مورد ورود یا عبور افرادی که در فعالیت‌های حساس هسته‌ای به لحاظ اشاعه یا توسعه برنامه‌های موشکی دخیل بوده‌اند، یا به‌طور مستقیم همکاری کرده‌اند و یا اینکه از آنها حمایت نموده‌اند، به کشور یا از کشورشان هوشیاری لازم را داشته و محدودیت‌هایی را نیز اعمال کنند و در این رابطه باید کمیته را نسبت به ورود یا عبور افراد یاد شده و نیز افراد معرفی شده توسط کمیته یا شورای امنیت مطلع سازند.

در ماده ۵ قطعنامه ۱۸۰۳ همه کشورها موظف می‌شوند تا با اتخاذ تمهیدات لازم از ورود یا عبور افراد معرفی شده در ضمیمه دوم این قطعنامه و نیز افرادی که اسامی آنها توسط کمیته یا شورای امنیت ذکر گردیده، جلوگیری به‌عمل آورند. این افراد کسانی هستند که در فعالیت‌های حساس هسته‌ای به لحاظ اشاعه یا توسعه برنامه موشکی ایران از طریق مشارکت در تهیه اقلام، کالاها،

تجهیزات، مواد و فناوری ممنوعه مشخص شده در پاراگراف ۳ و ۴ قطعنامه ۱۷۳۷ و تحت تدابیر آن دست‌اندرکار بوده، کمک مستقیم و یا حمایت از آن به‌عمل آورده‌اند؛ مگر در موارد مشخص شده ذیل پاراگراف‌های (ii)، (b) و (i) قطعنامه ۱۷۳۷ و مشروط بر اینکه هیچ چیزی در این پاراگراف، یک کشور را به جلوگیری از ورود اتباعش به کشور خود ملزم نسازد.

ماده ۷ قطعنامه ۱۸۰۳ تدابیر مشخص شده در پاراگراف‌های ۱۲، ۱۳، ۱۴ و ۱۵ قطعنامه ۱۷۳۷ را نیز مشمول افراد و نهادهایی می‌کند که در ضمیمه‌های ۱ و ۲ این قطعنامه برشمرده شده‌اند و هر فرد یا نهادی که به نفع آنها یا به دستور آنها فعالیت کند و نهادهایی که تحت مالکیت یا کنترل آنها باشد و افراد و نهادهای مشخص شده توسط شورای امنیت یا کمیته که در فرار از تحریم‌ها یا نقض شروط قطعنامه ۱۷۳۷ و ۱۷۴۷ کمک می‌کنند، به‌کار رود.

در ماده ۱۱ قطعنامه ۱۸۰۳ کلیه کشورها ملزم می‌شوند مطابق با اختیارات حقوقی و قانونگذاری ملی خود و نیز هماهنگ با حقوق بین‌الملل به‌ویژه حقوق دریاهای و توافقنامه‌های غیرنظامی هوایی بین‌المللی از محموله‌های هواپیماها یا

به کشورش بازدارد، ممانعت به عمل نیآورد (UN Document: S/RES/1718).

مطابق ماده ۲۱ قطعنامه ۱۸۷۴ کلیه دولت‌ها ملزم می‌گردند با مفاد مندرج در پاراگراف‌های ۸(a)(iii) و ۸(d) قطعنامه ۱۷۱۸ (۲۰۰۶) بدون هرگونه پیشداوری در مورد فعالیت‌های مرتبط با مأموریت‌های دیپلماتیک در کره شمالی با لحاظ کنوانسیون وین پیرامون روابط دیپلماتیک موافقت نمایند (UN Document: S/RES/1874).

ارزیابی صورت گرفته بیانگر آن است که کنترل‌های حمل و نقلی یا کنترل محموله‌هایی که به مقصد ایران بارگیری می‌شوند، در مقایسه با کره شمالی، دائماً در حال افزایش است. قطعنامه‌های اخیر شورای امنیت علیه ایران نیز ضمن تشدید مسیر تحریم‌های مالی، تحریم نیروی انسانی و بازرسی محموله‌ها را به فهرست تحریم‌های قبلی اضافه کرده است. این بازرسی به احتمال زیاد توسط بازوهای اجرایی ابتکار عمل امنیت اشاعه^۱ یا نهادهایی نظیر گروه صادرکنندگان هسته‌ای^۲ و احتمالاً تحت نظارت آمریکا انجام خواهد شد.

کشتی‌های تحت مالکیت یا فعالیت Iran Air Cargo و خطوط کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران که به مقصد ایران می‌روند یا از ایران خارج می‌شوند، در فرودگاه‌ها یا بنادر خود بازرسی کنند؛ مشروط بر آنکه دلایل منطقی دال بر انتقال اقلام ممنوعه توسط هواپیما یا کشتی ذیل این قطعنامه یا قطعنامه‌های ۱۷۳۷ یا ۱۷۴۷ وجود داشته باشد.

قطعنامه‌هایی که در دو حوزه سیاسی علیه کره شمالی صادر شده‌اند، در مقایسه با قطعنامه‌های ایران تنها بخش کوچکی را تشکیل می‌دهند که این امر نشان می‌دهد تحریم‌های ایران بسیار جزئی‌تر و دقیق‌تر از تحریم‌های کره شمالی هستند. به‌عنوان مثال بند (e) ماده ۸ قطعنامه ۱۷۱۸ کلیه دولت‌های عضو را موظف می‌کند گام‌های ضروری برای جلوگیری از ورود یا عبور افراد مشخص شده توسط کمیته یا شورای امنیت بردارند که مسئول حمایت یا پیشبرد سیاست‌های کره شمالی در ارتباط با مسائل مرتبط با سلاح‌های هسته‌ای کره شمالی، مسائل مرتبط با موشک‌های بالستیک و سایر برنامه‌های مرتبط با سلاح‌های کشتار جمعی، همراه با اعضای خانواده‌شان را اتخاذ نمایند، مشروط بر اینکه هیچ چیزی در این پاراگراف، دولتی را از اینکه از ورود اتباع خود

۲-۴- مالی و اقتصادی

مطابق ماده ۱۲ قطعنامه ۱۷۳۷ کلیه کشورها موظف‌اند اعتبارات، دارایی‌های مالی و منابع اقتصادی موجود در کشور خود را که تحت کنترل یا متعلق به افراد یا نهادهای مشخص شده در ضمیمه قطعنامه یا توسط شورای امنیت یا کمیته می‌باشند، مسدود نمایند. این موارد شامل افراد یا نهادهایی است که به‌طور مستقیم در فعالیت‌های حساس هسته‌ای به لحاظ اشاعه یا برنامه موشکی کشور دخیل هستند و یا از این گونه فعالیت‌ها حمایت می‌کنند و در عین حال افراد یا نهادهایی را که به نمایندگی از سوی آنها یا به دستور آنها از طرق غیرقانونی اقدام می‌کنند نیز شامل می‌شود. در این ماده کشورها باید از این مسئله اطمینان یابند که از قرار گرفتن هرگونه اعتبار، دارایی‌های مالی یا منابع اقتصادی در اختیار افراد یا نهادهای مذکور توسط اتباع یا هر فرد یا نهاد حاضر در کشورشان جلوگیری به‌عمل می‌آید (UN Document: S/RES/1737).

ماده ۴ قطعنامه ۱۷۴۷ بر لزوم تسری اقدامات تعیین شده در مواد ۱۲، ۱۳، ۱۴ و ۱۵ قطعنامه ۱۷۳۷ به افراد فهرست شده در ضمیمه این قطعنامه تأکید می‌کند. ماده ۷ این قطعنامه نیز کلیه کشورها و مؤسسات

مالی بین‌المللی را موظف می‌کند جز در موارد انساندوستانه و توسعه‌ای با جمهوری اسلامی ایران در خصوص قرارداد کمک‌های بلاعوض، مالی و امتیاز وام وارد هیچ‌گونه عهد جدیدی نشوند (UN Document: S/RES/1747).

در ماده ۹ قطعنامه ۱۸۰۳ کلیه کشورها ملزم می‌شوند نسبت به پذیرش تعهدات جدید برای ارائه حمایت مالی دولتی از ایران همچون اعطای اعتبار صادرات، ضمانت‌نامه‌ها یا بیمه به اتباع یا مؤسسات آنها که در چنین تجارتی دخیل هستند، هوشیار باشند تا از این حمایت مالی مرتبط با فعالیت‌های حساس هسته‌ای به لحاظ اشاعه یا برنامه موشکی همانند آنچه در قطعنامه ۱۷۳۷ ذکر شده، جلوگیری به‌عمل آید.

ماده ۱۰ قطعنامه ۱۸۰۳ کلیه کشورها را موظف می‌کند تا نسبت به فعالیت‌های مؤسسات مالی در کشورشان با کلیه بانک‌هایی که در ایران هستند، به‌ویژه بانک ملی، بانک صادرات و کلیه شعبات و مؤسسات تابعه آنها در خارج از کشور هوشیار باشند تا از چنین فعالیت‌هایی که به فعالیت‌های حساس هسته‌ای به لحاظ اشاعه یا توسعه برنامه موشکی منجر می‌شود، همان‌طور که در قطعنامه ۱۷۳۷ اشاره شده،

جلوگیری نمایند (UN Document: S/RES/1803).

قطعنامه ۱۸۳۵ به عنوان پنجمین قطعنامه صادر شده علیه ایران در ۲۷ سپتامبر ۲۰۰۸ (۶ مهر ۱۳۸۷) است که ضمن تأیید مجدد قطعنامه‌های پیشین شورای امنیت علیه ایران (ماده ۱)، یک‌بار دیگر بر تعهد خود در چارچوب مربوط به راه‌حل مبتنی بر مذاکره در مورد مسئله هسته‌ای ایران تأکید می‌ورزد و از ادامه کوشش‌هایی که در این زمینه در جریان است، استقبال می‌کند (ماده ۳). این قطعنامه از ایران می‌خواهد تا بدون هیچ‌گونه تأخیری به تعهدات خود به موجب قطعنامه‌های شورای امنیت که پیشتر به آنها اشاره شد، به‌طور کامل عمل کند و شرایط مورد درخواست شورای حکام آژانس را محقق سازد (ماده ۴). شورا با تصویب این قطعنامه اذعان می‌دارد که مصمم است این مسئله را همچنان در دستور کار خود نگه دارد (ماده ۵) (UN Document: S/RES/1835).

بند (d) از ماده ۸ قطعنامه ۱۷۱۸ (UN Document: S/RES/1718)، مواد ۱۸، ۱۹ و ۲۰ قطعنامه ۱۸۷۴ (UN Document: S/RES/1874)، بیانگر مواردی از تحریم‌های مالی و اقتصادی اعمال شده بر کره شمالی

هستند. به عنوان مثال، بند (d) از ماده ۸ قطعنامه ۱۷۱۸ کره شمالی از کلیه دولت‌های عضو می‌خواهد مطابق با فرایندهای قانونی خود، فوراً سرمایه‌ها و سایر دارایی‌های مالی و منابع اقتصادی موجود در کشورشان را که در تاریخ تصویب این قطعنامه یا از این پس در تملک یا کنترل مستقیم یا غیر مستقیم افراد یا مؤسسات معرفی شده توسط کمیته یا شورای امنیت که دخیل یا حامی سایر ابزارهای غیرقانونی، مسائل هسته‌ای کره شمالی، سایر سلاح‌های کشتار جمعی و برنامه‌های مرتبط با موشک‌های بالستیک یا افراد یا نهادهای فعال از طرف آنها هستند، مسدود کنند و تضمین نمایند که سرمایه‌ها، دارایی‌های مالی یا منابع اقتصادی از قرار گرفتن در دسترس اتباع آنها یا افراد یا نهادهایی در کشور آنها یا به نفع این افراد و نهادها جلوگیری شود.

ماده ۱۸ قطعنامه ۱۸۷۴ خواستار آن است که کلیه کشورها به منظور اجرای تعهدات خود ذیل پاراگراف‌های (d) و (e) قطعنامه ۱۷۱۸ (۲۰۰۶) از ارائه خدمات مالی یا انتقال از/ به کشورشان توسط اتباع یا مؤسسات سازماندهی شده در قانون آنها (شامل شعبات خارج) یا اشخاص یا مؤسسات مالی موجود در کشورشان یا هرگونه

دارایی‌های مالی یا منابعی که می‌تواند به برنامه‌های هسته‌ای، برنامه‌های مرتبط با موشک‌های بالستیک یا سایر سلاح‌های موجود در برنامه‌های مرتبط با سلاح‌های کشتار جمعی یا فعالیت‌هایی شامل مسدود کردن دارایی‌های مالی یا سایر دارایی‌ها یا منابع موجود در کشورشان یا اینکه از این پس به کشورشان وارد می‌شود یا اینکه به حوزه صلاحیت آنها ارتباط می‌یابد، مواردی که با چنین برنامه‌ها یا فعالیت‌هایی در ارتباط هستند و نظارت فزاینده‌ای را جهت جلوگیری از انجام مبادلاتی مطابق با اختیارات و قوانین ملی خود اعمال می‌کنند، ممانعت به عمل آورند.

در ماده ۱۹ قطعنامه ۱۸۷۴ کلیه کشورها، مؤسسات مالی و اعتباری بین‌المللی موظف می‌شوند تعهدات جدید برای ارائه کمک‌ها، کمک‌های مالی یا اعطای وام به کره شمالی مگر در موارد بشردوستانه و اهداف توسعه‌ای که مستقیماً نیازهای جمعیت غیرنظامی یا پیشبرد عاری سازی هسته‌ای را مخاطب قرار می‌دهد، نپذیرفته و در عین حال دولت‌ها ملزم می‌گردند هوشیاری لازم را با هدف کاهش تعهدات جاری به کار گیرند.

ماده ۲۰ قطعنامه ۱۸۷۴ کلیه دولت‌های عضو را موظف می‌کند در امور تجاری از کره شمالی (شامل ارائه اعتبارات صادرات، تضمین‌ها یا بیمه به افراد یا موسسات فعال در چنین تجارت‌هایی) حمایت مالی عمومی به عمل نیاورند، به‌ویژه در جایی که چنین حمایت مالی می‌تواند به فعالیت‌ها یا برنامه‌های مرتبط با سلاح‌های هسته‌ای، موشک‌های بالستیک یا سلاح‌های کشتار جمعی کمک کند.

بررسی قطعنامه‌های کره شمالی و ایران از نظر مالی و اقتصادی نشان می‌دهد به‌رغم فعالیت‌های گسترده هسته‌ای کره شمالی، این کشور همچنان به دلیل اعمال نظر برخی کشورهای دارای منافع حیاتی و استراتژیک با کره شمالی و نیز شبه‌جزیره کره همچون چین و روسیه از محدودیت‌ها و تحریم‌های بیشتر که معمولاً علیه سایر کشورها از جمله ایران به کار می‌رود، مصون باقی می‌ماند؛ هرچند کشورهای همانند ایران به جهت معیارهای دوگانه غرب و اعمال تبعیض در ابعاد مختلف همواره متحمل بیشترین محدودیت‌ها شده‌اند.

بر روی میز علیه کشورهای هدف مشاهده کرد.

آمریکا در مقایسه با متحدان خود فاقد هرگونه روابط دیپلماتیک رسمی با تهران یا پیونگیانگ می‌باشد. از این رو، نفوذ اقتصادی، دیپلماتیک و حتی نظامی آمریکا برای تأثیرگذاری بر رفتار ایران یا کره شمالی در مقایسه با سایر متحدان کمتر بوده و در این میان نیز برخی متحدان همچون چین و روسیه در هر دو موضوع ایران و کره شمالی از نفوذ به مراتب بیشتری در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، نظامی و دیپلماتیک برخوردار هستند. در حالی که آمریکا کلیه تلاش خود را برای اعمال تحریم‌های سنگین‌تر علیه دو کشور هدف به کار می‌گیرد، اتحادیه اروپا، چین، کره جنوبی، ژاپن و روسیه منافع بسیاری را از جهت طرح پیشنهاداتی مبنی بر ارائه مشوق‌هایی در حوزه‌های مختلف به ایران و کره شمالی به خود اختصاص می‌دهند.

۳-۲- وجوه افتراق وضعیت هسته‌ای ایران و کره شمالی

یکی از وجوه افتراق ایران و کره شمالی این است که برخلاف ایران، کره شمالی دارای وسیله انفجاری هسته‌ای بوده و آن را نیز آزمایش کرده است. از آنجا که کره

۳- وجوه اشتراک و افتراق وضعیت هسته‌ای ایران و کره شمالی

۳-۱- وجوه اشتراک وضعیت هسته‌ای ایران و کره شمالی

در رابطه با موضوع ایران و کره شمالی، آمریکا و متحدانش ادعا می‌کنند به دنبال جلوگیری از دستیابی هر دو کشور به سلاح‌های هسته‌ای هستند. آنها دیپلماسی را بهترین ابزار پیشبرد اهداف مشترک خود قلمداد می‌کنند و در همین چارچوب تلاش‌های بسیاری را برای مذاکره با هر یک از طرفین به کار می‌گیرند که مذاکره با کره شمالی در چارچوب "گفتگوهای شش‌جانبه" و مذاکره با ایران در چارچوب "گروه ۵+۱" صورت می‌پذیرد. اگرچه این گروه مذاکره‌کننده در راستای مقابله با انگیزه‌های هسته‌ای دو کشور مذکور به ظاهر با یکدیگر متحد هستند و مذاکرات را به صورت چندجانبه در عرصه بین‌المللی هدایت می‌کنند، اما در برخی مواقع آمریکا و متحدانش بر اساس رویکرد خاص استراتژیک از یکدیگر فاصله می‌گیرند که نمونه آن را می‌توان در اظهارات مقامات آمریکایی مبنی بر باقی‌ماندن گزینه استفاده از نیروی نظامی

شمالی در طول حیات سیاسی خود همواره در معرض تهدید آمریکا بوده، لذا این احساس تهدید در کنار عدم اعتماد این کشور به متحدین خود، مهم‌ترین عامل در حرکت به سمت هسته‌ای شدن بوده است (شفیعی، ۱۳۸۶، ص ۳۲).

بهره‌مندی کره شمالی از سلاح‌های هسته‌ای موجب شده تا این کشور از نوعی بازدارندگی در قبال تهدیدات متعارف سنئول برخوردار شود، حال آنکه یک چنین وضعیتی به دلیل عدم برخورداری ایران از سلاح‌های هسته‌ای پیش‌روی هیچ یک از رقبایش در منطقه وجود ندارد. علاوه بر این، کره شمالی به‌رغم مخالفت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی از آن.پی.تی خارج شده، حال آنکه ایران به عنوان یکی از کشورهای عضو این معاهده همچنان به تعهدات خود در چارچوب آن.پی.تی پایبند است.

در این میان گروهی معتقدند که کره شمالی احتمالاً پیش از خروج از آن.پی.تی این معاهده را نقض کرده و در فاصله خروج از آن.پی.تی فرصت کافی برای تصمیم‌گیری در مورد مسیر آتی هسته‌ای خود داشته است. به‌رغم اظهارنظرهای متفاوت تحلیلگران در مورد نقض آن.پی.تی توسط پیونگ‌یانگ باید توجه داشت که کره شمالی در تعیین مسیر

آتی هسته‌ای خود کاملاً آزاد نبوده و همچنان به‌واسطه تعهدات دوجانبه سال ۱۹۹۲ با کره جنوبی محدود می‌باشد. کره شمالی و جنوبی در سال ۱۹۹۲ در خصوص عدم آزمایش، تولید، ساخت، دریافت، مالکیت، انباشت (ذخیره‌سازی)، به‌کارگیری سلاح‌های هسته‌ای، استفاده صرف از انرژی هسته‌ای برای اهداف صلح‌آمیز و نهایتاً برخورداری از تأسیسات بازفرآوری هسته‌ای و غنی‌سازی اورانیوم توافق کردند. در این چارچوب فرآوری پلوتونیوم و آزمایش هسته‌ای توسط پیونگ یانگ هرچند در زمان خروج کره شمالی از آن.پی.تی اتفاق افتاده باشد، اما تعهد دوجانبه شبه‌جزیره کره را نقض کرده است. (Shen, 2008, pp. 93-94)

شکل مذاکرات آمریکا و متحدانش با ایران و کره شمالی نیز تاحدی متفاوت است، به‌گونه‌ای که آمریکا مستقیماً در گفتگوهای شش‌جانبه کره شمالی مشارکت می‌کند، حال آنکه این کشور در گروه ۵+۱ به‌صورت غیرمستقیم حضور داشته و مشارکت مستقیم آن تابع شرایط و موقعیت زمانی و مکانی حاکم بر جریان مذاکرات است، به‌گونه‌ای که این موضع آمریکا در دولت کنونی اوباما تاحدی دچار تغییر شده است.

اختلاف نظر آمریکا و متحدانش پیرامون وضع تحریم‌های بیشتر علیه کره شمالی در گفتگوهای شش‌جانبه تاحدی بیشتر از اختلاف‌نظرهای موجود در میان کشورهای عضو گروه ۵+۱ است. این مسئله موجب شده تا کره شمالی در مقایسه با ایران از اهرم بالقوه بیشتری در برابر رقبای خود به‌ویژه آمریکا، متحدان اروپایی و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی برخوردار باشد. آزمایش هسته‌ای این کشور در اکتبر ۲۰۰۶ و تکرار آن در مه ۲۰۰۹ دلیلی بر این مدعاست که کره شمالی از عدم اجماع و قاطعیت کشورهای شرکت‌کننده در گفتگوهای شش‌جانبه در راستای تأمین منافع خود بهره‌برداری می‌کند.

برخورداری ایران از منابع انرژی و شبکه‌های ارتباطی انرژی با غرب موجب شده تا این کشور در مقایسه با کره شمالی که شدیداً نیازمند انرژی، سوخت و غذا برای تداوم حیات مردم کشورش است، از اهرم انرژی در مقابله با تحریم‌های بیشتر غرب استفاده نماید. این مسئله در کنار حمایت‌های مردمی از سیاست‌های هسته‌ای دولت، اتکا بر منابع انسانی داخلی و فناوری‌ها و توانمندی‌های بومی عامل مهمی در تداوم مقاومت ملی کشور در برابر سیاست‌های غرب

قلمداد می‌شود. در عین حال، نباید از نظر دور داشت که حجم بالای مبادلات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی ایران با خارج از کشور در دوره‌های متفاوتی از تاریخ، مردم ایران را بیش از مردم کره شمالی نسبت به مسائل و امور روز بین‌المللی حساس و آگاه ساخته و همین امر نقش مهمی را در تعدیل سیاست‌ها و رویکردها غرب نسبت به ایران ایفا کرده است.

۴- رویکرد چین و روسیه نسبت به اعمال تحریم‌ها علیه ایران و کره شمالی

۴-۱- ملاحظات چین

چین به‌عنوان متحد نزدیک کره شمالی برای بیش از نیم قرن، دریافته است که تنها با کمک کردن به رژیم پیونگ‌یانگ از طریق ارسال کمک‌های منظم غذایی و نفتی خواهد توانست وجود دولتی باثبات در مرزهای شمال شرقی خود را تضمین نماید. از زمانی که پکن در سال ۱۹۷۹ سیاست اقتصادی درهای باز را در پیش گرفت، هویت ایدئولوژیکی این کشور با کره شمالی به طور قابل‌ملاحظه‌ای دچار تغییر شد؛ هرچند تلاش‌ها برای حفظ روابط دوستانه با این کشور همچنان به‌عنوان اولویت مهم سیاست

خارجی چین ادامه یافت (Glaser and Liang, 2008, p.173).

چین در شبه‌جزیره کره نه تنها به دنبال تداوم توسعه روابط با کره جنوبی، بلکه حفظ و گسترش نفوذ خود در شمال نیز می‌باشد. این کشور برخلاف آمریکا مصمم است تا از فروپاشی کره شمالی جلوگیری به عمل آورد. چین آخرین متحد رسمی، بزرگ‌ترین شریک تجاری، تأمین‌کننده اصلی انرژی و منبع مهمی در ارسال کمک‌های بشردوستانه و سرمایه‌گذاری در کره شمالی می‌باشد. چین همواره شبه‌جزیره کره را به عنوان حوزه نفوذ خود قلمداد کرده و برای اتحاد مجدد شبه‌جزیره کره از طریق مدل اصلاح اقتصادی این کشور فعالیت می‌کند. در همین راستا، چین سیاست عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای، عدم وقوع جنگ و عدم فروپاشی رژیم کره شمالی را در رأس سیاست‌های خود قرار داده است. این مسئله نشان می‌دهد که زمانی منافع چین در شبه‌جزیره تأمین خواهد شد که کره شمالی در جهت اصلاحات اقتصادی به‌ویژه اتخاذ رویکرد سیاست درهای باز گام بردارد.

چین زمانی قادر خواهد بود به منافع و اهداف استراتژیک خود در منطقه دست یابد که سیاست میانه و متعادلی را نسبت به کلیه

بازیگران مهم و تأثیرگذار بر روند تحولات شبه‌جزیره اتخاذ نماید، بدین معنا که ناچار به انتخاب و گزینش میان بازیگران برای تداوم و توسعه روابط و همکاری‌ها نباشد. زیرا چین از یک طرف دارای روابط مهم و ارزشمندی با آمریکا است و از طرف دیگر در مورد عاری‌سازی شبه‌جزیره کره از سلاح‌های هسته‌ای و نیز جلوگیری از رقابت تسلیحات هسته‌ای در منطقه با آمریکا و سایر کشورهای قدرتمند دارای اشتراک نظر می‌باشد. چین به‌عنوان میزبان گفتگوهای شش‌جانبه تلاش خواهد کرد تا به‌منظور کسب وجهه منطقه‌ای مد نظر خود نقش مهمی را در پیشبرد موفقیت‌آمیز گفتگوها و کسب نتایج مطلوب از آن ایفا نماید. گسترش صلح و ثبات منطقه‌ای نه تنها رشد اقتصادی چین بلکه تسلط و نفوذ منطقه‌ای این کشور را بیش از پیش افزایش داده و با کاستن از قدرت و نفوذ منطقه‌ای آمریکا مانع از احیای مجدد قدرت منطقه‌ای ژاپن خواهد شد.

بنابراین، تداوم همکاری‌ها با کلیه کشورها از جمله کره شمالی می‌تواند تضمین‌کننده رشد و توسعه فزاینده اقتصادی و سیاسی چین در آینده باشد. از این رو، چین با احتیاط بیشتری نسبت به تحریم‌های اعمال شده علیه کره شمالی واکنش نشان

پیونگ یانگ را نیز با چالش و بحران روبه‌رو خواهد کرد.

چین نگران آن است که کره شمالی مسلح به سلاح‌های هسته‌ای با زیرپا گذاشتن رژیم عدم اشاعه بتواند معاهده ان.پی.تی را تضعیف کند. تحقیق هر یک از سناریوهای فوق خواهد توانست امنیت محیط پیرامونی چین را که برای تداوم رشد اقتصادی این کشور ضروری است، تضعیف نماید.

اگرچه چین مخالف اعمال فشار سیاسی بر کره شمالی نیست، اما تمایل به انجام چنین اقدامی به‌طور یک‌جانبه و به‌دور از هرگونه هیاهوی عمومی دارد. این کشور تاکنون بنا به دلایلی که در ادامه به آنها اشاره خواهد شد، مخالف جدی اعمال تحریم‌های اقتصادی بر کره شمالی است (Glaser and Liang, 2008, p.173).

۱. محدود کردن کمک‌های غذایی و سوخت می‌تواند بی‌ثباتی و حتی فروپاشی رژیم کره شمالی را در پی داشته باشد که تحقق این مسئله خود عاملی برای هجوم مهاجران و آوارگان کره‌ای به چین خواهد شد و امنیت مرزهای این کشور را با تهدید جدی روبه‌رو خواهد کرد.

۲. پکن قویاً مخالف این دیدگاه آمریکاست که اعمال فشار بر پیونگ یانگ

داده و نهایت تلاش خود را در جهت تعدیل و کاهش تحریم‌ها علیه این کشور به‌کار می‌گیرد.

در مقابل، چین به عنوان عضو ان.پی.تی کشوری متعهد به حمایت از عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای، عدم ارائه کمک‌هایی برای توسعه و انتقال سلاح‌های هسته‌ای به دولت‌های فاقد این سلاح‌ها و بازیگران غیردولتی و ممانعت یا حتی مخالفت با دستیابی دولت‌های فاقد سلاح‌های هسته‌ای به این گونه سلاح‌ها می‌باشد. لذا این کشور متعاقب آزمایش هسته‌ای کره شمالی در اکتبر ۲۰۰۶ به‌گونه‌ای بی‌سابقه از اعمال تحریم‌ها در چارچوب قطعنامه ۱۷۱۸ حمایت کرد (Shen, 2006, p.59).

هدف چین از این اقدام، تقویت هرچه بیشتر روابط با کره شمالی، اما به‌گونه‌ای خاص و براساس شروط خاص این کشور بود. چین با صدور اعلامیه شدیدالحنی در محکومیت آزمایش هسته‌ای کره شمالی و حمایت جدی از قطعنامه ۱۷۱۸ امیدوار بود رهبر کره شمالی نسبت به خطرات ناشی از موضع‌گیری اخیر چین آگاهی یافته و از انجام اقدامات بیشتر که می‌تواند تهدیدکننده منافع چین در شبه جزیره باشد، اجتناب ورزد، زیرا این مسئله امنیت، ثبات و منافع

نهایتاً به تسلیم و پایین‌دی کره شمالی به رژیم عدم اشاعه منجر خواهد شد. چین بر این باور است که وضع تحریم‌های اقتصادی تنها موجب تهاجمی‌تر و غیرقابل پیش‌بینی‌تر شدن سیاست خارجی این کشور می‌شود.

۳. چین معتقد است وضع تحریم‌های اقتصادی می‌تواند بیشترین صدمات را بر بخش آسیب‌پذیر جامعه یعنی روستائیان و نه نخبگان شهری و نظامیان وارد کند.

۴. نگرانی چین از این است که مشارکت این کشور در اعمال تحریم‌های جامع و گسترده بر کره شمالی آسیب جبران‌ناپذیری را بر روابط دو کشور وارد ساخته و نفوذ چین را بر پیونگ‌یانگ کاهش دهد.

موضع چین در رابطه با پرونده هسته‌ای ایران نیز به‌گونه‌ای است که این کشور احساس می‌کند به‌واسطه روابط گسترده اقتصادی و انرژی خود با ایران به‌ویژه در زمینه تأمین سوخت مورد نیاز جهت افزایش رشد اقتصادی کشور به‌طور پیوسته تحت فشار است، چراکه تأمین سوخت از اهمیت بسیاری برای چین برخوردار است. بنابراین، مشابه آنچه در مورد مواضع چین نسبت به کره شمالی گفته شد، به شکلی دیگر در خصوص ایران نیز صادق است. سیاست چین در قبال توسعه سلاح‌های هسته‌ای توسط

کره شمالی نشان داده که پکن اولویت بیشتری برای رژیم عدم اشاعه قائل است. زیرا این کشور نمی‌خواهد شاهد اشاعه سلاح‌های هسته‌ای به بازیگران دولتی و غیردولتی مناطق مختلف جهان به‌ویژه خاورمیانه باشد.

لذا همان‌گونه که چین ترجیح می‌دهد تا موضوع کره شمالی را از طریق گفتگوهای شش‌جانبه و نه شورای امنیت پیگیری کند تا گرفتار بی‌ثباتی و ناامنی منطقه در نتیجه وضع تحریم‌های سخت اقتصادی شورای امنیت سازمان ملل نشود، به‌همان میزان نیز خواستار حل و فصل مسالمت‌آمیز موضوع هسته‌ای ایران نه از طریق تحریم‌های جدی شورای امنیت بلکه گروه ۵+۱ است.

از لحاظ منطقه‌ای اقتصاد چین همچنان به رشد سریع خود ادامه می‌دهد و منافع پکن در خاورمیانه نیز در حال افزایش است. چین به‌منظور ارتقای روابط دوستانه با کشورهای منطقه نیازمند خاورمیانه باثبات و آرام است. یک محیط مستعد اشاعه وضعیت منطقه را پیچیده‌تر ساخته و احتمالاً به منافع چین آسیب خواهد زد. پکن معتقد است توسعه سلاح‌های هسته‌ای یا مسابقه تسلیحات هسته‌ای منطقه خاورمیانه را بی‌ثبات کرده و امنیت انرژی را که از اهمیت

گزافی را بر چین از جمله مقابله نظامی احتمالی با آمریکا تحمیل خواهد کرد. بنابراین، همان‌گونه که اشاره شد، نه تنها منافع استراتژیک چین در شبه‌جزیره کره بلکه مجموعه‌ای از عوامل مهم امنیتی موجب شده تا این کشور با حمایت جدی از پیونگیانگ در قالب میزبانی و هدایت گفتگوهای شش‌جانبه و مقاومت در برابر وضع تحریم‌های سنگین شورای امنیت از اتخاذ هرگونه اقدام غیرضروری علیه کره شمالی ممانعت به‌عمل آورد، حال آنکه نقش چین در موضوع هسته‌ای ایران تا حدی تعدیل‌کننده تحریم‌های اقتصادی صرفاً به دلیل تضمین امنیت انرژی می‌باشد.

۴-۲- ملاحظات روسیه

به طور کلی، خروج آمریکا از پیمان موشک‌های ضد بالستیک (ABM)، حضور این کشور در آسیای مرکزی و قفقاز و وقوع تحولاتی نظیر حمله آمریکا به افغانستان، جنگ عراق، انقلاب‌های رنگی در کشورهای حوزه نفوذ روسیه و ... نگرانی‌های این کشور را در پیشبرد اهداف سیاسی خود در برخی مناطق مهم جهان از جمله شبه‌جزیره کره و خاورمیانه افزایش داده است (شفیعی، ۱۳۸۶، ص ۳۹). توسعه روابط سیاسی و اقتصادی در شبه‌جزیره کره از جمله اهداف اصلی در

بسیاری برای چین برخوردار است، تضعیف خواهد کرد. لذا این کشور تمام تلاش خود را برای افزایش چانه‌زنی‌ها در مورد وضع تحریم‌های بیشتر علیه ایران توسط شورای امنیت به‌کار می‌گیرد (Shen, 2006, p.59).

اگرچه چین، آمریکا را در دستیابی به هدف عاری‌سازی شبه‌جزیره کره از سلاح‌های هسته‌ای همراهی می‌کند، اما این اقدام چین صرفاً به دلیل نگرانی از احتمال استفاده کره شمالی از سلاح‌های هسته‌ای علیه این کشور نمی‌باشد، بلکه به علت واکنش‌های احتمالی سایر کشورهای قدرتمند به بحران شکل‌گرفته در منطقه نیز خواهد بود. علاوه بر این، احتمال برخورد متعارف و غیر اتمی آمریکا و کره شمالی که به نوعی بحران و بی‌ثباتی در منطقه شبه جزیره منجر خواهد شد نیز دور از ذهن نیست؛ برخوردی که می‌تواند به کشور چین گسترش یافته و واکنش‌های متعدد ژاپن، کره جنوبی و حتی تایوان را برای پیگیری سلاح‌های هسته‌ای در راستای دفاع از خود و دستیابی به بازدارندگی به‌دنبال داشته باشد. رهبران چین همواره توسعه سلاح‌های هسته‌ای توسط تایوان را بهانه‌ای برای آغاز جنگ دانسته‌اند که در این صورت هزینه‌های

سیاست خارجی روسیه برای اعمال نفوذ بیشتر و تأمین منافع در این منطقه است که جز در صورت ثبات و امنیت آن محقق نخواهد شد. روسیه نگران آن است که توسعه سلاح‌های هسته‌ای توسط کره شمالی و انجام آزمایش‌های موشکی و هسته‌ای موجب تضعیف یا از بین رفتن رژیم عدم اشاعه در شبه جزیره و سپس در سایر مناطق جهان از جمله خاورمیانه شود. بنابراین، به نظر می‌رسد که روسیه برای دستیابی به اهداف استراتژیک و منافع حیاتی اقتصادی و سیاسی خود در شبه جزیره بیشتر تمایل به پیگیری روند گفتگوها در مورد اتحاد دو کره باشد. تحقق این مسئله موجب خواهد شد امنیت و ثبات منطقه تضمین شده و خطر اشاعه سلاح‌های هسته‌ای و نیز احتمال گسترش مسابقه تسلیحات هسته‌ای کاهش یابد.

روسیه نیز همچون سایر بازیگران به عنوان یکی از اعضای گروه گفتگوهای شش‌جانبه خواستار شبه جزیره عاری از سلاح‌های هسته‌ای است تا از این طریق فرصت کافی برای احیای روابط و نفوذ دیپلماتیک و اقتصادی در منطقه به دست آورد. لذا این کشور در مواجهه با کره شمالی سیاست تعهد را بیش از سیاست مهار و تغییر

رژیم که نهایتاً به بی‌ثباتی منجر می‌شود، ترجیح می‌دهد. مسکو همواره از یک طرف به دنبال حفظ روابط خوب خود با آمریکا بوده و از طرف دیگر تمایل خود را برای پیوستن به چین برای ارائه کمک‌های اقتصادی و انرژی به کره شمالی مشروط بر آنکه این کشور غیرهسته‌ای بماند، اعلام کرده است. بنابراین، این کشور در راستای دستیابی به دو هدف مهم خود در منطقه از یک طرف به جمع دو کشور ژاپن و آمریکا در ابتکار امنیت اشاعه پیوست تا روابط خود با این کشورها را حفظ کند و از طرف دیگر در جریان رأی‌گیری برای اعمال تحریم‌های بیشتر علیه کره شمالی در چارچوب قطعنامه شورای امنیت قاطعانه با هرگونه تهدید یا استفاده از زور علیه این کشور مخالفت نمود تا در پرتو آن ثبات و امنیت منطقه همچنان حفظ گردد (Martin, 2007, p.77).

در رابطه با موضوع ایران نیز روسیه خواستار ایران مسلح به سلاح هسته‌ای نیست، در عین حال که خواستار اتخاذ اقداماتی به غیر از اقدام نظامی و استفاده از زور علیه این کشور است. سیاست روسیه در قبال موضوع هسته‌ای ایران در مقایسه با سایر کشورهای عضو گروه ۵+۱ تا حد زیادی متفاوت بوده و مخالفت یا موافقت این کشور

با وضع تحریم‌های سنگین علیه ایران متأثر از شرایط خاص زمانی و مکانی و نیازها و تهدیدات حاکم بر منطقه خاورمیانه است. در واقع کشورهای عربی منطقه به جهت ترس از تهدید هسته‌ای ایران تمایل به خرید تسلیحات نظامی پیشرفته و جدید از شوریهایی همچون روسیه دارند. لذا از این جهت فروش فزاینده تسلیحات نظامی به کشورهای منطقه می‌تواند منافع اقتصادی بسیاری را برای روسیه در پی داشته باشد، هرچند تداوم این سیاست در بلندمدت به دلیل احتمال مسابقه تسلیحاتی میان کشورها می‌تواند پیامدهای جبران‌ناپذیری را برای ثبات و امنیت منطقه به دنبال داشته باشد.

فرجام

موضوع هسته‌ای کره شمالی در مقایسه با ایران دارای پیچیدگی بیشتری است، چرا که این کشور به‌رغم آزمایش انواع موشک‌های کوتاه‌برد، میان‌برد و دوربرد و نیز آزمایش هسته‌ای به نوعی بازدارندگی در قبال بازیگران مهم منطقه دست یافته است. با وجود این، جامعه جهانی در واکنش به این اقدام کره شمالی صرفاً سه قطعنامه ۱۶۹۵، ۱۷۱۸ و ۱۸۷۴ را با تحریم‌هایی که در مقایسه با ایران شدت کمتری داشته، تصویب کرده است. در همین رابطه، به‌رغم عدم اثبات نظامی بودن برنامه هسته‌ای ایران توسط آژانس و شورای امنیت تاکنون ۱۰ قطعنامه توسط شورای حکام آژانس و ۵ قطعنامه توسط شورای امنیت سازمان ملل علیه ایران صادر شده که بررسی مقایسه‌ای این روند نشان‌دهنده اعمال برخوردهای تبعیض‌آمیز و به‌کارگیری معیارهای دوگانه از سوی کشورهای غربی است. بنابراین، برخورد

شاید بتوان یکی از دلایل مهم مخالفت روسیه با وضع تحریم‌های سنگین‌تر یا استفاده از زور علیه ایران را منافع فراوان ناشی از همکاری با این کشور در بخش انرژی از جمله تکمیل نیروگاه اتمی بوشهر و ارسال سوخت برای راه‌اندازی آن دانست. علاوه بر این ایران دارای همکاری‌های نزدیکی با روسیه در حوزه نفت و گاز و سرمایه‌گذاری‌های مرتبط با آن می‌باشد که این مسئله می‌تواند منافع مالی مشترک دو کشور را تضمین و تأمین نماید. لذا هرگونه

کشورهای غربی با این دو کشور می‌تواند حکایت از آن داشته باشد که مواضع و منافع راهبردی و امنیتی برخی از آنها در مخالفت با اعمال یا تشدید تحریم‌ها و فشارهای سیاسی و اقتصادی بسیار تأثیرگذار است.

کشورهای غربی و در رأس آنها آمریکا نگران این مسئله هستند که تداوم فعالیت‌های هسته‌ای ایران، موجودیت اسرائیل را در منطقه با تهدید و بحران روبه‌رو کند. به همین دلیل، آنها تلاش می‌کنند تا با هدایت سیاست‌ها و مواضع کشورهای منطقه خاورمیانه نه تنها مانع از دستیابی ایران به اهداف صلح‌آمیز هسته‌ای خود شوند، بلکه از تغییر سیاست‌های کشورهای منطقه به سمت هسته‌ای شدن نیز جلوگیری به عمل آورند. هرچند غرب در دستیابی به اهداف خود در قبال ایران بنا به دلایل متعدد از جمله همراهی مردم با سیاست‌های هسته‌ای دولت، اتحاد ملی، خوداتکایی و خودباوری داخلی و اتخاذ دیپلماسی پویا و فعال منطقه‌ای و بین‌المللی به منظور مقابله با تحریم‌ها و فشارها با ناکامی مواجه شده است.

روسیه و چین از جمله مخالفان اصلی اعمال تحریم‌های گسترده علیه ایران می‌باشند که لزوم تضمین منافع آنها در

منطقه، زمینه‌ساز اتخاذ گام‌هایی در جهت تعدیل پیش‌نویس قطعنامه‌ها و تغییر برخی مفاد آن شده است. با وجود این، عدم تأثیرگذاری و حمایت بازیگران منطقه‌ای از مواضع و سیاست‌های هسته‌ای ایران از یک سو و وابستگی چین و روسیه به منافع اقتصادی، نظامی و مالی حاصل از تداوم همکاری‌ها با ایران از سوی دیگر موجب شده تا این دو کشور در مقایسه با سایر اعضای گروه ۵+۱ از تعدیل تحریم‌ها و فشارهای بیشتر حمایت کنند.

نکته حائز اهمیت این است که حمایت روسیه و چین از ایران در مقایسه با کره شمالی به مراتب کمتر است. چین تلاش می‌کند تا با ایجاد ثبات و امنیت در منطقه شبه‌جزیره به عنوان منطقه حوزة نفوذ این کشور مانع از آن شود که کشورهایی همچون کره جنوبی، ژاپن و تایوان با تغییر سیاست‌های خود به سمت هسته‌ای شدن پیش بروند. چین همواره نگران آن است که کشوری همانند ژاپن در صورت برهم خوردن موازنه قوا در منطقه به نفع این کشور، به سمت ساخت سلاح‌های هسته‌ای گام بردارد تا ضمن تقویت موقعیت منطقه‌ای خود تاحدی سیاست‌های منطقه‌ای و بین‌المللی چین را نیز با چالش مواجه سازد.

قلمداد نمایند و اقدامات حمایتی بیشتری را از این کشور در مقایسه با ایران به عمل آورند. در عین حال که این دو کشور بر لزوم همکاری، مشارکت و حمایت بازیگران منطقه‌ای از کره شمالی تأکید داشته و حتی چین در راستای پیشبرد این هدف، خود میزبانی گفتگوهای شش‌جانبه را نیز به عهده گرفته است.

منابع فارسی

۱. آذری، مصطفی (۱۳۸۷)، *تحریم اقتصادی: آثار و پیامدها، سیاست‌ها و راهکارها*، تهران: موسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد.
۲. شفیعی، نوذر (اردیبهشت ۱۳۸۶)، قبل و بعد از آزمایش هسته‌ای کره شمالی: مدلی برای دیپلماسی هسته‌ای ج.ا.ایران، *نمای راهبردی*، مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی، سال پنجم، ش ۲، شماره پیاپی ۶۵.
۳. شفیعی، نوذر (بهار ۱۳۸۶)، آزمایش هسته‌ای کره شمالی: علل و پیامدها، *فصلنامه سیاست خارجی*، سال پانزدهم، ش ۲، شماره پیاپی ۵۸.
۴. قهرمانپور، رحمان (۱۳۸۶)، قطعنامه سوم تحریم علیه ج.ا.ایران: احتمالات، محتوا و پیامدها، *گزارش راهبردی مرکز تحقیقات استراتژیک*، سال سوم، ش ۱۷۰.
۵. ظریف، محمدجواد و سیدمحمدکاظم سجادیپور (۱۳۸۷)، *دیپلماسی چندجانبه: نظریه و عملکرد سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی*، تهران: آبه سفارش [دانشکده روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه، جلد دوم].
۶. گروه خلع سلاح معاونت پژوهش‌های روابط بین‌الملل (۱۳۸۵)، نگاهی به قطعنامه شماره ۱۷۳۷ مورخ ۲ دی ۸۵ (۲۳ دسامبر ۲۰۰۶) شورای امنیت علیه برنامه

نگرانی دیگر چین در خصوص تشدید فشارها بر کره شمالی توسط آمریکا و تبدیل آن به یک بحران منطقه‌ای است. به همین دلیل، سیاست چین در قبال کره شمالی، تعدیل سیاست‌های آمریکا و متحدان آن بوده است تا از این طریق نگرانی‌های حاصل از بحران کره شمالی به سایر نگرانی‌های منطقه‌ای این کشور از جمله تایوان افزوده نشود، زیرا نتیجه این امر می‌تواند پیشرفت اقتصادی و موقعیت منطقه‌ای و بین‌المللی چین را به خطر اندازد.

روسیه نیز با هدف مقابله با سیاست یک‌جانبه‌گرایی آمریکا پس از حادثه یازده سپتامبر و نیز دستیابی به اهداف اقتصادی خود در شبه‌جزیره کره تلاش می‌کند تا امنیت و موازنه قوا در این منطقه به دور از هرگونه بحران و فضای امنیتی خاص حفظ شود. نگرانی روسیه و چین از افزایش تهدید هسته‌ای کره شمالی، مشخص نبودن سرنوشت زرادخانه این کشور در صورت وقوع هرگونه رویدادی از جمله وقوع جنگ یا تغییر رژیم و در نتیجه بی‌ثباتی و ناامنی سیاسی و اقتصادی احتمالی ناشی از آن در منطقه شبه‌جزیره موجب شده تا این دو کشور، گفتگو و مذاکره را بهترین راه حل و فصل مسالمت‌آمیز موضوع هسته‌ای کره شمالی

14. UN Document: *S/RES/1737, date 27 December 2006*, Retrieved December 15, 2009, available at; http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions06.htm
15. UN Document: *S/RES/1695; date 15 July 2006*, Retrieved December 17, 2009, available at; http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions06.htm
16. UN Document: *S/RES/1718; date 14 October 2006*, Retrieved December 17, 2009, available at; http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions06.htm
17. UN Document: *S/RES/1747, date 24 March 2007*, Retrieved December 15, 2009, available at; http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions07.htm
18. UN Document: *S/RES/1803, date 3 March 2008*, Retrieved December 15, 2009, available at; http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions08.htm
19. UN Document: *S/RES/1874; date 12 June 2009*, Retrieved December 17, 2009, available at; http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions09.htm
20. UN Document: *S/RES/1835, date 27 September 2008*, Retrieved December 15, 2009, available at; http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions08.htm
- هسته‌ای و موشکی ج.ا.ایران، گزارش راهبردی مرکز تحقیقات استراتژیک، سال دوم، ش ۹۰.
۷. معاونت پژوهش‌های روابط بین‌الملل (۱۳۸۵)، تجزیه و تحلیل اولین قطعنامه شورای امنیت سازمان ملل متحد درباره فعالیت‌های هسته‌ای ج.ا.ایران، گزارش راهبردی مرکز تحقیقات استراتژیک، سال دوم، ش ۴۴.
8. Congressional Research Service (2009, July 23). *North Korea's Second Nuclear Test: Implications of U.N Security Council Resolution 1874*, Retrieved December 13, 2009, available at; <http://fas.org/sgp/crs/nuke/R40684.pdf>
9. Glaser, Bonnie S., Liang Wang (2008). North Korea: The Beginning of a China-US Partnership?, *The Washington Quarterly*, Vol. 31, No. 3.
10. Martin, Curtis H.(2007, March), Good Cop/Bad Cop as a Model for Nonproliferation Diplomacy Toward North Korea and Iran, *Nonproliferation Review*, Vol. 14, No.1.
11. Shen, Dingli (2008). Can Sanctions Stop Proliferation?, *The Washington Quarterly*, Vol. 31, No. 3.
12. Shen, Dingli (2006). Iran's Nuclear Ambitions Test China's Wisdom, *The Washington Quarterly*, Vol. 29, No. 2.
13. UN Document: *S/RES/1696, date 31 July 2006*, Retrieved December 15, 2009, available at; www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions06.htm

منابع لاتین